

NAOMI FONTAINE

SHUNI

LEYKAM
international

NAOMI FONTAINE
SHUNI

Ono što trebaš znati, Julie

LEYKAM international

NAKLADNIK
Leykam international d.o.o., Ilica 42, HR-10000 Zagreb
www.leykam-international.hr

ZA NAKLADNIKA
Jürgen Ehgartner

UREDNIKA
Eugenia Ehgartner

PRIJEVOD S FRANCUSKOGA
Barbara Banović, Hilda Bednjanec,
Daniela Grabar i Ivana Kasalo

MENTORICA
Vanda Mikšić

LEKTURA
Neli Mindoljević

© Leykam international d.o.o., Zagreb 2023.
Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati,
fotokopirati ni na bilo koji drugi način reproducirati
bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Naslov originala:
Shuni © Éditions Mémoire d'encrier, 2019.
„This edition is published by arrangement with
Éditions Mémoire d'encrier in conjunction with its
duly appointed agent Books And More Agency #BAM,
Paris, France. All rights reserved.“

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

ISBN 978-953-340-169-0

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i
sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001187258.

ILUSTRACIJA NA NASLOVNICI:
Innu-camp

NAOMI FONTAINE

SHUNI

Ono što trebaš znati, Julie

s francuskoga prevele

Barbara Banović, Hilda Bednjanec,

Daniela Grabar i Ivana Kasalo

uz mentorstvo Vande Mikšić

Zagreb, 2023.

*Ovu knjigu posvećujem uspomeni
na našeg djeda, tshimushuminu Anikashanita
i našu baku, tshukuminu Alice*

te

*našoj majci, neka Marie-Marthe**

* Innu-aimun jezik je naroda Innu. Innui, koje nipošto ne smijemo miješati s Inuitima (Eskimima), starosjedilačko su stanovništvo teritorija u sjeveroistočnom dijelu današnje pokrajine Labrador i nekim dijelovima Québeca. Svoju tradicionalnu domovinu nazivaju Nitassinan, naša zemlja. Njihov se jezik govori u cijelom Nitassinanu, s određenim razlikama u dijalektima. (nap. prev.)

*Kashikat pietamani eshinikatikauian SAUVAGESSE ni-
mishtaashinen. Kauapishit pietuki essishueti nenu aimunnu,
nitishinishtuten kauapishit nanitam nuitamaku tapue eukuan
nin tshitshue innushkueu mak kauapishit nuitamaku ninishtam
anite minashkuat katshi ut inniuiian. Uesh ma kassinu tshekuan
anite minashkuat ka ut inniuimakak eukuan anu uet minuat
inniun. Tshima nanitam petuk kauapishit tshetshi ishinikashit
SAUVAGESSE.*

*Silno sam ponosna kada me danas nazovu Divljakušom. Kad
čujem bijelca kako izgovara tu riječ, uviđam da mi bez prestanka
ponavlja da sam prava Indijanka i prva koja je živjela u šumi.
Jer, sve što živi u šumi ima najbolji život. Neka me bijelac uvijek
naziva Divljakušom.*

An Antane Kapesh

Juliein otac bio je pastor. Nekoliko godina po dolasku u misi-ju dao je sagraditi baptističku crkvu na Bulevaru Montagnais, odmah ispred Vijeća bande*. Izvana je više nalikovala kakvu centru zajednice nego mjestu molitve.

Ondje se nedjeljom ujutro okupljalo petnaestak vjernika. Odjevenih u čistu odjeću i s malenom djecom. Nikada na vrijeme. Neki su od njih znali doći iz puke želje da uđu u novu zgradu. Protestantska je vjera bila tek u pobjeđivanju među Innuima koji su po prirodi više bili konzervativni, a po vjeri katolici.

Julie sam upoznala jedne nedjelje ujutro za vrijeme dječjeg druženja u podrumu crkve. Bilo nas je tripud više nego odraslih. Bili smo bučni. Razuzdana i razdragana djeca. Osim nje. Ona se držala po strani. Plavokosa, svijetlih očiju, sramežljiva. To me je ponukalo da s njom razgovaram.

Julieina kuća nalazila se izvan rezervata, neposredno prije raskrižja gdje se skreće za Maliotenam. Bila je to mala, stara,

* Fr. Conseil de bande. „Bande“ je termin koji je kanadska vlada u Zakonu o Indijancima upotrijebila za označavanje zajednice Indijanaca heterogenog etničkog sastava, odnosno zajednice pripadnika Prvih naroda koji uglavnom dijele isti teritorij. „Bandu“ vodi vijeće koje se sastoji od predstavnika izabranih u skladu sa Zakonom o Indijancima. Te zajednice mogu se udružiti u plemensko vijeće, veću upravnu jedinicu koja ima specifične političke, ekonomske, regionalne i društvene ciljeve ili interese. (nap. prev.)

preuređena kuća s mnoštvom društvenih igara, glazbenih instrumenata i knjiga. Njezin je otac odlučio propovijedati među Innuima. Ondje je proveo trinaest godina. Odgajio četvero djece. Zatim je otišao. Služba ga je odvela drugamo, u rodno selo, daleko, jako daleko od moje kuće.

Bile smo djevojčice, i obje smo bile rezervirane. Ona zbog nemogućnosti da poveže dvije rečenice a da se ne zacrvni. Ja zbog mjesta. Rezervata u kojemu sam se rodila i imala korijene. Nepromjenjiva, neumoljiva mjesta. I zato što smo obje bile takve, prirodno smo postale prijateljice.

Znala je slušati. Bez osuđivanja. Iz mene je riječ samo tekla. Dijelile smo naše dječje snove. Nju nikada u šumi nije bilo strah, čak ni usred noći. Bila sam sigurna da će me zaštititi od medvjeda jer je pastorova kći te će njezine molitve biti uslišane, za razliku od mene, ničije kćeri. Kada je otišla, obećale smo jedna drugoj da ćemo se dopisivati. Ali nismo. Uostalom, nismo baš ni imale jedna drugoj što reći.

Godinama poslije, nakon što je završila studij socijalnog rada, saznala sam da će se vratiti u Uashat kao misionarka. Ovaj put sama. U staroj, rabljenoj Toyoti. Ponovo će proputovati cijelu zemlju. Stjenjak, ravnice, velike gradove, a zatim spokojno izbiti na cestu 138. Vidjet će rijeku koja se proteže s njezine desne strane. Planine i jezera s lijeve. Ne više onako nagle zavoje. Cesta je ugodnija zahvaljujući milijunima što ih je vlada dala zbog učestalih nesreća, kako ljeti, tako zimi. Tada će je sigurno obuzeti onaj umirujući osjećaj, koji priziva djetinjstvo, osjećaj povratka kući.

Danas sam joj odlučila pisati. Uputiti joj one tisuće riječi što sam ih nagomilala u bilježnicama otkako i sama živim daleko, tako daleko od kuće. Sada kad smo odrasle, imam želju podijeliti s njom ono što mi nedostaje iz moje zajednice.

Ono što sam prošla, što sam ostavila za sobom, što mi je pomoglo odrasti, što volim. Bez savjeta i bez prijekora. Zato što vjerujem da prije nego što bilo komu pomognemo, prije nego što pokušamo preobraziti neshvaćene patnje u radost, neispričane drame u veselje, prije nego što im krenemo govoriti o Isusu, trebamo ih upoznati. I njihove priče, njihov identitet, njihove ideale, ono o čemu noću sanjaju. Svakodnevicu tih ljudi kojima je odlučila poći.

Dodala bih kako poštujem one koji se odvaže krenuti udaljenim cestama kako bi radili u krugu naših zajednica. Onima poput Julie. Divim se njihovoj hrabrosti i empatiji. Znam da imaju dobru namjeru. Ali jednako tako znam da to nije dovoljno.

Draga Julie,

kada ponovo dođeš, voljela bih da odemo na rijeku. Mish-ta-Shipu*. Ne onamo gdje je struja jaka i postoji opasnost od utapanja. Radije na rt. Kada je plima i dovoljno je udaljiti se nekoliko metara od obale da nam cijelo tijelo bude u vodi. Onamo gdje je pijesak mekan. Gdje se možemo zagledati u obzor, povjeravati se laka srca, a da nam se pogledi ne susreću bez prestanka. Kao kada sam bila dijete, a majka i tete satima bi sjedile na dekama. Činilo se da nas šutke promatraju dok se igramo u vodi. Zapravo mislim da su si olakšavale dušu u malim naletima priznanja. Imam dojam da se sve može reći dok gledaš neprekidnu struju rijeke koja se ulijeva u more.

Dok sjedim na indijanski način, ispričat ću ti kako je moje neprestano kretanje između grada i rezervata učvrstilo moju pripadnost zajednici. Reći ćeš mi da razumiješ. I ti si napuстила rijeku i snijegom prekrivenu šumu. Proživjele smo istu bol otišavši daleko od rodne kuće.

Toliko nas toga razdvaja. Ti si svojemu ocu prva kći.

* Ova rijeka ima dva službena naziva: Mishta-Shipu na jeziku innu-aimun i Churchill River na engleskom jeziku. Riječ je o širokoj rijeci koja se nedaleko od rezervata ulijeva u more, zbog čega je prisutna pomorska terminologija. (nap. prev.)

Ja sam svojemu posljednja. Ti si zarana naučila svirati flautu i klavir. Ja nikada nisam znala ni pjevati. Ti sanjaš o velikoj obitelji o kojoj ćeš se brinuti u kući koju će tvoj budući dragi obnoviti. S gotovo trideset godina još uvijek čekaš svo princa na bijelom konju. Meni je sin neočekivani dar. Koliko svojim rođenjem, toliko i u svim aspektima mogega života koje on samim svojim prisustvom čini još ljepšima. Moj mali princ je on.

Toliko toga, osim naših prisilnih odlazaka.

Ostat ćemo na plaži koliko god bude potrebno da se ponovo povežemo nakon svih ovih godina šutnje. Ostat ćemo sve dok sunce ne zađe, bude li potrebno. Toliko ti toga moram ispričati, prijateljice moja. Obećaj mi da ćeš me saslušati do zadnjega tračka danjeg svjetla. Dopusti mi da ti kažem sve ono što trebaš znati, Julie.

Kada ponovo dođeš, primijetit ćeš natpis na ulazu u Uashat*. Državni zeleni natpis s bijelim slovima na kojemu piše *Uashat. Granica rezervata*. Dopusti da ti ispričam kako je sve počelo.

Prije nešto više od šezdeset godina, ne tako davno, rodili su se tvoji otac i majka. Živjeli su negdje u Britanskoj Kolumbiji. Živjeli su kao i sva kanadska djeca, spokojno, u blizini polja. U to je vrijeme savezna vlada osnovala ovaj rezervat. Moj rezervat.

Zaljev u kojemu su ga uspostavili bio je mjesto okupljanja Tshemanipishtikunnuatā, Innuā s rijeke Sainte-Marguerite. Onamo su odlazili na proslave koje su trajale cijelo ljeto. Rađali su se novi parovi. Stariji su uživali u toplim vjetrovima s mora. Ljeto je značilo predah. Nakon oštre i surove zime na svojoj su koži osjećali blagost klime. Lijepi dani služili su za duge govore, lovačke anegdote i ljubavna zbližavanja. Zaljev ih je primao u svoje okrilje, a po dolasku jeseni nevoljko su ga napuštali.

Bilo je to drukčije vrijeme. Prije kanadskih dekreta. Uspostave zakona. Gluhih razgovora. Rezervata kao nečega što se podrazumijeva.

* Rezervat Innuā u Québecu, u blizini grada Sept-Îles. (nap. prev.)

Što su mogli izgubiti napuštanjem života u šumi kako bi se ondje nastanili? Pošli su onamo. Neki manje pokorno od drugih.

Ne tvrdim da sve razumijem, ali vjerujem da su mi baka i djed znali da se njihov svijet stubokom mijenja. Dovoljno su dugo imali posla s bijelim obiteljima. Imperijalizam je uništio odnose između bijelaca i Indijanaca. Kod prvih se stanovnika pojavila svijest da im neovisnost nije osigurana. Radikalne mjere kojima su desetljećima svjedočili pripremile su ih za tu mogućnost. Znali su da više neće živjeti na isti način. Da će njihovo znanje biti na kušnji. Njihova riječ ukaljana. Njihova tijela zlostavljana. Njihov teritorij* opustošen. Da se djeca više neće rađati u šatorima. Slutili su što znači biti koloniziran, iako za to nisu imali riječi.

Kada je rezervat uspostavljen, vlada je smatrala da treba podignuti visoku metalnu ogradu kako bi označila granicu koju Innui više neće moći prelaziti bez valjana razloga. Bili su tako blizu doseljenicima. Dijelio ih je tek drvored i prazna zemljišta. Nisu bili opasni. Uznemiravali su. Bili su nepredvidljivi. Slobodni. Od sjeverne umjerene klime sve do ledenih predjela tundre. Njihovi putovi nisu bili ucrtani ni na jednoj karti. Ni polasci upisani u kalendare. Godišnja su doba utjecala na to kada će dobra prenositi na leđima.

Kojim su se čudom ta dva svijeta – moj i tvoj – u to doba mogla razumjeti? Kada je željeznica razotkrila neizmjereno bogatstvo skriveno pod snijegom, u šumama i u rijekama. Ništa i nitko ne bi mogao zaustaviti neobuzdano

* Teritorij je za Prve narode dinamičan pojam kojim se definiraju ancestralne i suvremene spona između pripadnika autohtonih skupina i nekoga geografskog područja. Oni pod teritorijem ne podrazumijevaju samo prostor na kojemu borave i rade nego i općenitije prostore njihova kretanja, djelovanja, razmjena i sl. (nap. prev.)

iskorištavanje Nitassinana.

Barijera. Metalna ograda oko šatorā i privremenih nastambi što ih je izgradila vlada. Nitko nije prelazio granicu ni s jedne ni s druge strane. Naravno da ih je bilo strah u trenutku kada su uspostavili rezervat.

Mislim na graditelje, naravno.

Jer, moji djed i baka poznavali su strah. U svim zamislivim oblicima. Kao glad, hladnoću, odsutnosti, smrt, bolest, žalost, odvajanje, prijezir, mrtvorodenčad. Malo je toga njih još moglo prestrašiti.

Nije ih strah sprečavao da prijeđu tu metalnu barijeru. Sprečavala ih je smjelost. Smjelost vjerovanja da će možda sagraditi blaži svijet za svoju djecu. Moj je djed odlučio da će mu kćeri ići u školu i pod njegovim krovom govoriti francuski. Po cijenu da se time od njega udalje. Po cijenu vlastita jezika. I znanjā što su mu ih prenijeli njegovi roditelji. I vlastita ponosa. Vidiš, to znači biti koloniziran. Sumnjamo u vrijednost svoje kulture. Sumnjamo u sebe.

Natpis na ulazu podsjeća nas da je trebalo platiti cijenu. I da su je platili tijelom i dostojanstvom.

Godinama poslije vlasti su rastavile ogradu koju su podigle. No tada je već bilo kasno. Bili smo po rođenju zatočeni i to se zatočeništvo pretvorilo u naš spas. Mi, nomadi, putnici, čiji je teritorij bio cijeli sjever, na kraju smo povjerovali da nas je ta ograda štitila. Od prijezira, prijevara, mržnje onih koji su je podigli. Najčvršće su barijere one koje opstaju u glavi.

Kada dođeš k meni, primijetit ćeš da je Vijeće, sastavljeno od onih koji vode zajednicu, pokraj vladina natpisa stavilo još jednu ploču. Bijelu ploču s crnim slovima naslikanim na drvu.

Narod Innu želi vam dobrodošlicu u zajednicu Uashat.

Tshiminutakushinaw ute Uashat mautania innit.

Vidiš, prijateljice moja, tako se katkad dogodi i ono nemoguće. U ograđenu rezervatu, mjestu zatvorenu za strance, nanovo smo stvorili zajednicu. Snažnu, ujedinjenu. Koja može prigrлити gosta. To me zadivljuje. Kakvu je borbu trebalo voditi? Kako se za to trebalo boriti? Odakle im snaga? Za to da godinama, pa i desetljećima poslije dođe do ove promjene.

Željela bih napisati izdržljivost. Ali imam osjećaj da je riječ o nečemu drugom. Tražim dalje. Znam da postoji još nešto.

Pitali su me koja je najljepša riječ na francuskom jeziku. Evo je.

Liberté. Sloboda.

No to je riječ koja ne postoji u mom jeziku. Sloboda je koncept svojstven svemu što postoji u našem viđenju svijeta. Mi potječemo s prostora bez ograda, bez granica. Slobodna smo bića još od djetinjstva, čim se mladi osamostale. Čak ni životinje nismo lovili za uzgoj. To je stanje koje nikada nije trebalo imenovati.

Jedini način da se na jeziku innu-aimun izrekne sloboda jest taj da se kaže kraj zatočeništva.

Apikunakanu.

Statistike su najjednostavniji način da se prikažu narodi. Najpraktičniji. Stoga i najviše korišten. Odrasla sam okružena statistikama o svojem narodu.

Još kao djeci govorili su nam da imamo veoma male šanse završiti srednju školu jer statistika predviđa neuspjeh. Dakle, kako bi se spriječilo napuštanje školovanja, poduzete su mjere prilagodbe: pojednostavljeni su ispiti, sniženi kriteriji, nije bilo domaće zadaće. A mi smo svejedno padali. Tko se može boriti s brojkama?

Bilo je tu i ovisnosti. Od problema s drogom, alkoholom, tjeskobom, pa sve do udisanja svakojakih supstanci iz zelenih plastičnih vrećica. Jer bol traži da je se zaustavi, čak i ako zbog toga stradaju glava, tijelo i duh, čak i na mjestima gdje za zaborav postoji samo benzin. I tu su brojke bile važne. One su potvrdile da smo rođeni da budemo ovisnici. Da se to neće popraviti. Programi. Ah, programi! Rasli su kao maslačci u proljeće. Posvuda. Od vrtića do poštanskog ureda podsjećali su nas na drogu i njezine učinke, na važnost da ne zapalimo prvi džoint jer će to sigurno odvesti do jakih droga. Riječi poput kanabisa ili kokaina slovkali smo bez pogreške još od osnovne škole. Ali više smo voljeli naše izraze: *matshishatemaui*, *kauapat*, zahvaljujući kojima smo mogli pobjeći još dublje, u potpunu privatnost. Brojke nisu lagale. Sve smo

mlađi započinjali s konzumacijom.

Zatim su počeli brojiti samoubojstva. To je bilo mnogo ozbiljnije od napuštanja školovanja, pa čak i od ovisnosti. Brojke su podivljale. Postali smo narod s najvećim rizikom oduzimanja vlastita života. Posebno naši muškarci. To je izazvalo užasan strah u obiteljima. Kao što drugdje ljudi očekuju osvojiti milijun na lutriji, mi smo očekivali smrt, ili želju za smrću. Kao neku sudbinu.

A sada ti, Julie, pišem zato da ti kažem tko smo mi. I prva stvar koja mi pada na pamet jesu statistike. Kako ih se osloboditi? Kako raspršiti te tako male, a tako tvrdokorne stvari? Koje proriču budućnost. Neljudske.

Jedan novinar, koji je zacijelo dobro upoznat s brojkama, upitao me je kako sam se ja, jedna Innu – trebali ste ga čuti kako naglašava moj identitet – uspjela odškolovati, pa čak i diplomirati na sveučilištu. *Nikada nisam ni pomislila da neću uspjeti.* Tako sam mu odgovorila.

Dugo su nas analizirali a da nas nitko nikada nije ni pokušao upoznati.

Julie, ispričat ću ti sve ono što brojke ne govore.

Mali medo

Na obali rijeke, sjeverno od Port-Cartiera, sin i ja pecali smo male pastrve. Smjestio se na golemoj stijeni. U sjeni drvena mosta. Na tom je mjestu riječna struja bila jaka. Promatrala sam ga krajičkom oka. Muhe su nas neprestano grickale. Marcorel bi svako malo zatresao glavom. Gnjavio ga je crni oblak koji je zujao oko njega. Manje, međutim, negoli pomisao da neće uloviti svoju četvrtu pastrvu. Bacio je udicu.

Iza nas je projurio automobil, a ja sam ga zadirkivala. Govorila sam glasno upirući prstom prema njemu:

Pogledajte ga, malog Indijanca, upecat će puno riba. Upecat će najveću pastrvu. Eno ga, najbolji ribič na svijetu.

Zatim sam se puna ljubavi nasmijala. Naljutio se.

Mama, prestani!

U redu.

Pokušala sam suspregnuti smijeh.

Nisam Indijanac. Ja sam Innu.

Dobacio mi je ljutit pogled.

Začudila sam se. Nisam očekivala takvu primjedbu.

Ponovo sam se uozbiljila.

U pravu si. Oprosti, dušo.

Kad samo pomislim da sam se ja rodila kao Montanjeska*.

* Fr. Montagnais: gorštak, planinac. Francuzi su prije tako nazivali narod Innu. (nap. prev.)

Jasno se sjećam kada sam se prvi put vozila vlakom da bih nogom stupila u Nutshimit*, unutrašnjost zemlje. Krenuli smo iz Sept-Îlesa i prešli više od dvjesto milja prema sjeveru željeznicom koja je vijugala planinama i preko rijeke. Vlak se tijekom putovanja nekoliko puta zaustavio. Iz njega bi izišla cijela obitelj. Vrlo malena djeca, mladi, starci i roditelji. Zaustavljanja su trajala onoliko koliko je bilo potrebno da se iskrcaju deseci plavih kanti, prtljaga i čvrsto vezane kutije. Prije nego što bi zašli u šumu, putnici bi još jednom mahnuli strojovođama. Krenuli bi ravno prema svojoj kolibi, ne osvrćući se. Često nije bilo putokaza, tek zarastao prolaz među drvećem. Samo oni koji su živjeli na tim prostorima mogli su se tu snaći.

Imala sam dvanaest godina i nisam zapravo ni bila svjesna što proživljavam. Sa svojim sestrama, braćom, sestričnima i bratićima provela sam tjedan dana, daleko od svega. Vozili smo motorne saonice i pucali iz puške kalibra 22 promašujući bijele jarebice jer nismo znali naciľjati. Lebdjele su nad snijegom i nisu se nimalo obazirale na nas. Vjerovala sam da ih je Stvoritelj namjerno učinio gluhima ne bi li nahranio moje

* Koncept koji prostorno označava unutrašnjost zemlje i povratak zemlji, uz njega se veže ideja pripadnosti, iscjeljenja i povezanosti naroda Innu s prirodom. (nap. prev.)

pretke u doba kada je jedini dućan bio šuma.

Sredstvo komunikacije bio je satelitski radio. Stari narančasti uređaj koji je krčao, uz koji su se odrasli okupljali za vrijeme večere. Lovci su jedni drugima prenosili važne informacije. O karibuima* koje su vidjeli tijekom dana. O tome koliko je lov na sitnu divljač bio uspješan. O posjetima planiranim za sutradan. O dobroj mehanici motornih saronica. Noću smo gasili radio. No ponekad se i to događalo. Da nam iz Uashata stigne vijest. To nije bio dobar znak. Tih bi večeri čak i djeca slušala uhvaćene rečenice, više puta ponovljene, uz brojne radijske smetnje.

Ponovo jasno vidim mračnu noć s mnoštvom zvijezda, kakvu nikada dotad nisam vidjela, Julie. Sjale su jedna do druge, a ja sam ih prvi put promatrala, tako brojne iznad moje glave. Nisam ni znala da nebo može tako blistati u zimskoj pustoši. Čula sam svoje sestrice kako se smiju mojoj zadivljenosti jer su one već vidjele na stotine zvjezdanih noći. Govorile su mi da sam gradska djevojčica. Ondje, u središtu svijeta, znala sam da nisu u krivu. Ali sam također osjećala da se varaju.

Ne tako davno, djeca su se rađala u Nutshimitu. Prije no što bi i prohodala, prelazila bi planine, rijeke i zamrznuta jezera na leđima svojih majki.

Često svojim predcima zavidim na slobodi, na njihovim vještinama, prirodoslovnom znanju, fizičkim sposobnostima kojima danas nema ravnih, na snazi njihova duha, postojanosti obiteljske jezgre i toplini. Toplini koju dva zaljubljena tijela stvaraju usred ledenih vjetrova.

S druge strane, nikada im nisam zavidjela na svakodnevnim

* Vrsta sjeveroameričkog soba (nap. prev.)

teškoćama, surovosti nordijskih zima, zaleđenim poljima koja treba prijeći, kobnim nesrećama, neizvjesnosti i strahu. Strahu koji satire srce majke dok bespomoćno sluša posljednje uzdahe svojega umirućega djeteta.

Ne mogu se ni zamisliti da nosim njihov teret na leđima. U šumi je vjerojatnije umrijeti nego živjeti. To me podsjeća da svoj život dugujem njihovoj ustrajnosti. Samim tim, čitavo moje biće ispunjava se zahvalnošću.

Na povratku sam ostala sjediti nekoliko minuta sama, na prozorskom rubu. Nizale su se planine, povijene smreke, nepregledna snježna polja, jezera skrivena pod debelim ledom. Djed je sjeo ispred mene. Bio je jako star. Sijede kose, nesigurna koraka. Drevnim jezikom koji nikada nisam čula, jezikom šume, počeo mi je pričati:

Ovdje sam rođen. U šatoru. Ne mogu se sjetiti prvih godina svojega života jer su daleko, ali sjećam se vatre u peći na drva postavljenoj na opeke. Miris jele i glas majke koja pjeva hvalospjeve. Rodio sam se u proljeće.

Promatrao me je. Gledao je svoj teritorij kako promiče. Pa me je opet promatrao. Vrlo blagim, iskrenim, gotovo sivim očima. Je li slutio da jedino snagom mašte uspijevam shvatiti njegove riječi? Slušala sam ga srcem.

Osjećam da je ovo posljednji put da mi oči gledaju Nutshimit. Nedostaje mi moj teritorij. Nedostaje mi tvoja baka. Naše zime u šumi nedostajale su mi cijeloga života. Postoji mnogo putova, drugdje. Ali samo se ovdje ne možeš izgubiti. Kad postaneš žena, vrati se na moj teritorij i čuvaj ga. Ja više ne mogu.

Ganuta njegovom tugom, najradije bih mu bila sjela u krilo, obàvila ga rukama oko vrata. Utješila ga, rekla mu da će se vratiti. Ali već sam bila prevelika.

Nekoliko mjeseci nakon toga poginuo je u prometnoj nesreći na posve suhoj asfaltiranoj cesti.

Kažu da život je krug.

*Mojoj je duši tisuću godina
Nemam dobi
Umirem od življenja*

*Peikutshishemitashumitannuepipuneshu Nitatshakush
Nin apu takuak nitatupipuneshun
Ninipin uesh ma nitinniuti*

Joséphine Bacon

